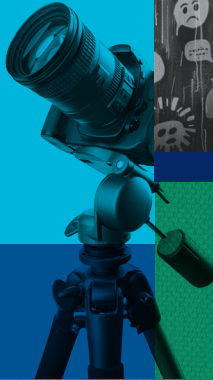
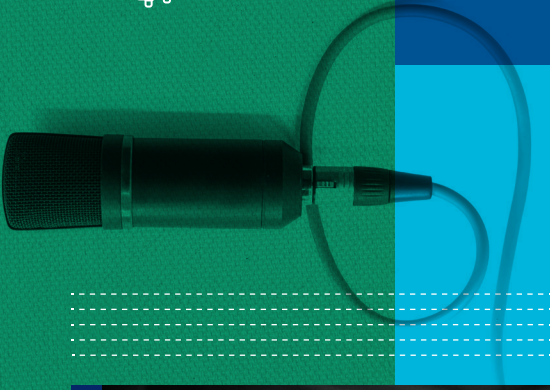

In partnership with
Canada

ARTICLE 19

Cezasızlıktan hesap verebilirliğe:

Gazetecilere yönelik teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin soruşturulması

ARTICLE 19, herkesin kendi sesinin gücünü hayata geçirebilmesini sağlamak amacıyla ifade özgürlüğü hareketini yerel ve küresel düzeyde ileriye taşıyan uluslararası bir kuruluştur.

Partnerlerimizle birlikte dünya genelinde değişimi teşvik etmek üzere yenilikçi araştırmalar, hukuki görüşler ve mevzuat ve politika analizleri geliştiriyor, dünyanın dört bir yanındaki dokuz bölgesel ofisimiz aracılığıyla ifade özgürlüğünün ön saflarında çalışmalar yürütüyor, küresel ifade özgürlüğü hareketinde yeniliği tetikleyerek dönüşümü hızlandırıyoruz.

Bu çalışmaları beş temel tema çerçevesinde yürütüyoruz: medya bağımsızlığının güçlendirilmesi, bilgiye erişimin artırılması, gazetecilerin korunması, sivil alanın geliştirilmesi ve dijital alanların gelişiminde insan haklarının merkeze alınması.

<https://www.article19.org>

info@article19.org

<https://www.facebook.com/ARTICLE19org/>

<https://www.instagram.com/article19org/>

<https://bsky.app/profile/article19.bsky.social>

<https://x.com/article19org>

© ARTICLE 19, 2026

Bu çalışma, Creative Commons Attribution-Noncommercial-ShareAlike 4.0 lisansı kapsamında sunulmaktadır. Bu kapsamda, aşağıdaki koşullara uymanız kaydıyla bu çalışmayı kopyalayabilir, dağıtabilir, sergileyebilir ve bu çalışmadan türetilmiş eserler oluşturabilirsiniz: 1) ARTICLE 19'e atıfta bulunmanız; 2) bu çalışmayı ticari amaçlarla kullanmamanız; 3) bu yayından türetilen eserleri aynı lisans koşulları altında dağıtmanız. Bu lisansın tam hukuki metnine erişmek için lütfen şu adresi ziyaret ediniz: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>.

ARTICLE 19, bu rapordan alınan bilgilerin kullanıldığı her türlü materyalin bir kopyasının kendilerine iletilmesini rica eder. Belgenin içeriğine ilişkin sorumluluk münhasıran ARTICLE 19'e aittir.

 **MEDIA FREEDOM
RAPID RESPONSE**

co-funded by

Bu raporun Türkçe'ye çevirisi kısmen Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir.

Özet

Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismar, giderek artan şekilde, ifade özgürlüğü ve medya özgürlüğüne yönelik ciddi tehditler olarak kabul edilmektedir. Bu saldırı ve istismarlar, gözetim, tehditler, kimlik bilgilerinin ifşa edilmesi, kimlik hırsızlığı ve deepfake aracılığıyla üretilen sahte cinsel içerikler dâhil olmak üzere çok farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu tür taciz ve istismarlar genellikle çevrimdışı şiddetin öncesinde veya çevrimdışı şiddet ile eşzamanlı olarak meydana gelmekte, devlet veya özel aktörler tarafından gerçekleştirilmekte ve hâlihazırda var olan toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkla birleşerek kadın gazetecilerin haber yapma, kendilerini ifade etme ve kamusal tartışmalara katılma imkânlarını önemli ölçüde kısıtlayabilmektedir. Çevrimiçi taciz ve istismar, çoğu durumda kadın gazetecileri çevrimiçi ortamlardan tamamen uzaklaştırmaktadır.

Bu taciz ve istismarların ciddiyeti ve ifade özgürlüğüne yönelik tehditlerine rağmen, kadın gazeteciler adalete erişim konusunda önemli engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Kamu yetkilileri genellikle çevrimiçi taciz ve istismarı ciddiye almamakta, kolluk güçleri ise bu tür vakaları etkili bir şekilde soruşturmak için gerekli anlayış, kapasite veya iradeden yoksun bulunmaktadır.

Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi şiddet ve istismarın artışı, dijital otoriterliğin küresel çapta yükselişiyle eş zamanlı olarak gerçekleşmektedir. Deepfake gibi yapay zekâ destekli araçların kullanımıyla saldırıların giderek daha nitelikli hale gelmesiyle birlikte hukukî çerçevelerin güncellenmesi ve toplumsal cinsiyete duyarlı kolluk gücü müdahalesi ihtiyacı kritik bir boyuta gelmiştir.

Bu briefing, bu tehditlere karşı daha kapsamlı önlemler alma çağrısında bulunmaktadır. Bu, kadın gazetecilerin giderek daha düşmanca hale gelen dijital ortamda ifade özgürlüğü haklarını güvenli bir şekilde kullanabilmelerini sağlamak için büyük önem teşkil etmektedir. Briefing, ARTICLE 19'in 2020 yılında yayımladığı *Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismarın soruşturulması*¹ başlıklı yayını temel almakta ve 2020 yılından bu yana uluslararası standartların ne yönde geliştiğini incelemektedir. Devletlerin, uluslararası insan hakları hukuku uyarınca, dijital ortamlar da dâhil olmak üzere gazetecilere yönelik şiddet ve tacizi önleme, bunlara karşı koruma

ve giderim sağlama yükümlülükleri bulunmaktadır. Her ne kadar mevcut standartlar ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) son dönemdeki içtihadı önemli bir kılavuz niteliğinde olsa da, teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin soruşturulması konusunda toplumsal cinsiyet kesişimsel bir yaklaşımla etkili soruşturmaların nasıl yürütüleceği konusunda daha fazla netlik sağlanması gerekmektedir. Yetkililerin soruşturmalara, kadın gazetecilerin ifade özgürlüğü hakkını korumak için bir araç olarak nasıl yaklaşmaları gerektiği konusunda da daha fazla yol gösterici bilgiye ihtiyaç vardır.

Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismara verilen karşılıkların da ifade özgürlüğünün korunmasını tehlikeye atmaması gerekir. Brifingde ayrıca, aşırı geniş kapsamlı siber suç mevzuatı veya kullanıcı verileri için hükümetlerin çevrimiçi platformlara yönelik kontrolsüz talepleri gibi ifade özgürlüğünü kısıtlayan önlemlerin alınmasının riskleri de ele alınmaktadır.

Son olarak, ARTICLE 19, devletlerin kolluk güçlerinin kadın gazetecilere yönelik teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle etkili bir şekilde mücadele etmesini sağlamada insan hakları yükümlülüklerini nasıl yerine getirebileceklerine dair uygulanabilir, yol gösterici bilgiler sunmaktadır. Bu tedbirler arasında uygun mevzuatın yürürlüğe konması, uygun kaynakların tahsis edilmesi, kolluk güçleri ve yargı için kesişimsel toplumsal cinsiyet odaklı, ayrımcılık karşıtı ve dijital eğitimlere yatırım yapılması ve soruşturmalarda, iddia edilen suç ile kadınların gazetecilik faaliyetleri arasındaki bağlantının uygun şekilde dikkate alınmasının sağlanması yer almaktadır.

İçindekiler

Özet	1
Terminoloji, temel kavramlar ve teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin değişen tezahürleri hakkında bir not	5
Kadın gazetecilerin adalet sistemine erişimde karşılaştıkları zorluklar ve engeller	9
Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismarın soruşturulmasına ilişkin uluslararası standartlar ve kılavuzların geliştirilmesine ihtiyaç vardır	12
Devletler, uluslararası insan hakları hukuku uyarınca kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismarı soruşturmakla yükümlüdür	12
Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismara ilişkin etkili ve haklarla uyumlu soruşturmalara ilişkin BM standartları ve kılavuzları	13
Bölgesel mahkemelerin teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin yakın tarihli içtihatları öğretici niteliktedir	16
Çevrimiçi taciz ve istismara karşı mücadelede insan hakları sorunları	18
Tavsiyeler	20
Notlar	23

Giriş

Gazetecileri hedef alan çevrimiçi taciz ve istismar, son yıllarda önemli ölçüde artmış ve dönüşmüştür. Tüm gazeteciler yaptıkları haberler nedeniyle misillemeye maruz kalabilirken, kadın gazeteciler orantısız bir şekilde hedef alınmakta ve genellikle sindirme, ısrarlı takip, gözetleme ve mahrem içeriklerin rızaları dışında paylaşılması gibi toplumsal cinsiyete dayalı istismarın hedefi olmaktadır.

Teknolojinin gelişmesi ve üretken yapay zekâ gibi yeni teknolojilerin giderek daha nitelikli hale gelmesiyle birlikte bu tür istismarların biçimleri ve örüntüleri de değişmektedir. Bazı durumlarda, bu tacizler, eleştirel sesleri susturmayı amaçlayan siyasi veya diğer çıkar grupları tarafından yürütülen koordineli kampanyaların bir parçasıdır.

Bu tür istismarın kadın gazetecilerin ifade özgürlüğüne yönelik en ciddi tehditlerden biri haline geldiği giderek daha fazla kabul görmektedir². Bu durum, oto-sansüre, psikolojik zarara ve çoğu durumda gazetecilerin mesleği tamamen bırakmasına yol açabilmektedir. Bu istismarlar, gazetecilerin kendilerini ifade etme hakkını ve daha geniş bir kitlenin farklı görüş ve bilgilere erişim hakkını önemli ölçüde baltalamaktadır.

Teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin hızla yaygınlaşması ile dijital platformların ve araçların giderek karmaşıklaşması, daha iyi anlaşılması gereken zorlu bir ortam yaratmıştır. Bu durum yalnızca bireysel saldırılarla ilgili olmayıp, aynı zamanda dijital alanda daha da belirgin hale gelen güç dengesizlikleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi daha geniş toplumsal dinamikleri de yansıtmaktadır. Çevrimiçi istismar yeni teknolojilere ve taktiklere uyum sağladıkça, tespit edilmesi, soruşturulması ve etkili bir şekilde ele alınması da giderek zorlaşmaktadır.

Tüm çevrimiçi taciz ve istismar biçimleri ceza kovuşturması gerektirecek kadar ciddi düzeyde olmasa da, bazı çevrimiçi taciz ve istismar vakaları suç teşkil edebilir ve kolluk güçleri ile yargı sistemi tarafından etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirebilir. Ne var ki, devletlerin tepkileri genellikle yetersiz olup, önleme tedbirleri ve soruşturmalar uluslararası standartların gerisinde kalmaktadır. Etkili yanıtlara acilen ihtiyaç vardır; ancak bu yanıtlar, ifade

özgürlüğü ve ayrımcılık yasağı başta olmak üzere uluslararası insan hakları hukukuna dayanmalıdır.

Kadın gazetecilerin taciz ve istismar nedeniyle dijital alanlardan dışlanması, yalnızca ifade özgürlüğü ve medya özgürlüğüyle ilgili bir mesele değildir. Bu durum demokrasi, cinsiyet eşitliği ve halkın bilgiye erişimini de etkilemektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı istismar kadınları gazetecilik mesleğinden uzaklaştırdığında veya onları oto-sansüre zorladığında, genellikle kadınlar tarafından haberleştirilen üreme hakları, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve sistematik eşitsizlik gibi konuların haberleştirilmesinde kör noktalar yaratmakta ve kamu yararına olan tüm konularda kadınların bakış açılarını bastırmaktadır.

Bu nedenle, bu brifingde ARTICLE 19, medya çoğulculuğunun ön koşulu olarak kadın gazetecilerin ifade özgürlüğü hakkını korumak için daha iyi yanıtlar verilmesi ve kadın gazetecilerin haklarından veya mesleki tercihlerinden ödün vermeden kamusal tartışmalara katılabilmelerinin ve katkıda bulunabilmelerinin sağlanması çağrısında bulunmaktadır.

Potansiyel suç teşkil eden taciz ve istismar vakalarının soruşturulmaması failerin cezасız kalmasına ve toplumsal cinsiyete dayalı sansürün normalleşmesine yol açmaktadır, bu nedenle devletler adaletin önündeki engelleri kaldırmak için acilen harekete geçmelidir. Etkili yanıtlar ise bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir. Acil önlem alınmadığı takdirde, kadınların kamusal tartışmalardan sistematik olarak dışlanması, ifade özgürlüğünü, medya özgürlüğünü ve kamu kurumlarına güveni geri dönülmez bir şekilde zedeleyecektir.

Her ne kadar bu brifing, devletlere, özellikle de kolluk makamlarına odaklansa da gazetecilere yönelik teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarında aracılının rolü de son derece önemlidir. Aracıların, yetersiz içerik denetimi, istismar bildirimlerine yavaş tepki verme ve kolluk makamları ile yetersiz işbirliği gibi eksiklikleri, ARTICLE 19 tarafından kapsamlı bir şekilde belgelenmiştir³ ve bu durum, gazetecilerin çevrimiçi ortamda karşılaştıkları riskleri ve zararları daha da vahim hale getirebilir.

Terminoloji, temel kavramlar ve teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin değişen tezahürleri hakkında bir not

ARTICLE 19, 2020 raporunda, toplumsal cinsiyete dayalı çevrimiçi taciz ve istismar ile ilgili temel kavramları, gazeteciliğin değişen tanımlarını ve kimlerin gazeteci olarak nitelendirilebileceğini ayrıntılı olarak incelemiştir. Bu kavram ve tanımlar günümüzde de geçerliliğini korumaktadır ve bu brifingde de bunlara atıfta bulunmaya devam edeceğiz. Aynı zamanda, henüz bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kadın gazeteciler de dâhil olmak üzere kadınları hedef alan davranışların tümünü tam olarak kapsayan, herkesin kabul ettiği bir terminoloji bulunmadığını da belirtmek isteriz. Durumun karmaşıklığını yansıtan, bu olgunun çeşitli biçimlerini en doğru şekilde tanımlayan kavram ve terimlerin hangileri olduğu konusunda tartışmalar devam etmektedir.

Örneğin, çevrimiçi istismarın kadın hakları üzerindeki etkisine ve bu sorunun sistematik boyutuna odaklanılması gerekliliğinin farkında olarak, BM Kadın Birimi, DSÖ, UNFPA, Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü ve Due Diligence Project'ten oluşan çok paydaşlı bir çalışma grubu, teknolojiyle kolaylaştırılan cinsiyete dayalı şiddeti "bilgi iletişim teknolojileri veya diğer dijital araçların kullanımıyla işlenen, desteklenen, ağırlaştırılan veya artırılan, fiziksel, cinsel, psikolojik, sosyal, politik veya ekonomik zarar veya diğer hak ve özgürlük ihlallerine yol açan veya yol açması muhtemel her türlü eylem"⁴ olarak tanımlamıştır.

2020 raporumuzda ağırlıklı olarak kullandığımız bir başka genel terim ise "toplumsal cinsiyete dayalı çevrimiçi taciz ve istismar"dır. Bu terim, ölüm tehditleri, doxxing (e-posta, telefon veya ev adresi gibi kişisel bilgilerin kamuya açıklanması), kimlik hırsızlığı ve kişisel hesaplara yetkisiz erişim gibi, gazetecilerin gazetecilik faaliyetleri nedeniyle karşılaştıkları diğer çevrimiçi saldırıları da içeren geniş bir davranış yelpazesini kapsamaktadır. Bu tür saldırılar, bir kişinin cinsiyeti, toplumsal cinsiyeti veya cinsel kimliğine dayalı kalıp düşünceler ve önyargılara dayanan cinsel içerikli veya ayrımcı imalarla birleştiğinde toplumsal cinsiyete dayalı çevrimiçi taciz ve istismara karşılık gelmektedir. Bu, fiziksel veya cinsel şiddet tehditlerini, gazeteci ve ailelerine yönelik tecavüz veya saldırı çağrısı yapan doxxing'i, psikolojik şiddet uygulamak için gözetleme ve ısrarlı

takibi, kişisel ve özel bilgileri yaymak için kimlik hırsızlığı veya hesapların izinsiz kullanımını veya mahrem veya cinsel görüntülerin rıza dışı dağıtımını içerebilir. Teknoloji tarafından kolaylaştırılan bu tür şiddet biçimleri, artan çevrimdışı saldırı ve istismar riskleriyle birleşmektedir. Bu tür şiddet biçimleri günümüzde de devam etmekte ve özellikle kadın gazetecilere karşı yaygın olarak görülmektedir.

Bu brifingde, kadınları hedef alan ya da almayan bu tür davranışları ifade ederken “çevrimiçi taciz ve istismar” terimini, bu tür istismarların toplumsal cinsiyete dayalı olduğu durumlarda ise “teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” terimini kullanıyoruz.

Özellikle teknoloji geliştikçe ve bu tür istismarların biçimleri, kalıpları ve etkileri değişmeye devam ettikçe, tanımlar ve kavramlar etrafında tartışmaların ve fikir alışverişlerinin devam etmesi beklenmektedir. Deepfake cinsel içeriklerin yaratılması gibi örneklerde görüldüğü üzere, yapay zekânın gelişmesiyle birlikte yeni şiddet biçimlerinin ortaya çıkışının daha da şiddetlendiğini belirtmek istiyoruz.⁵

“Gazeteci” tanımına gelince, son on yılda bu kavramların, gazetecileri koruma konusunda devletlerin yükümlülükleri bağlamında da dâhil olmak üzere, önemli ölçüde değiştiğini uzun zamandır belirtmekteyiz. Her türlü iletişim aracıyla bilgi toplayan ve kamuoyuna yayan kişileri kapsayan işlevsel bir gazetecilik tanımını benimsemeye devam ediyoruz.⁶

Son olarak, bu brifingde toplumsal cinsiyet kesişimsel bir yaklaşım benimsemekle neyi kastettiğimizi açıklıyoruz. ***Equally Safe: Towards a feminist approach to the safety of journalists*** başlıklı 4 yıllık projemizde, kadınların tek tip bir grup olmadığı gerçeği ile birlikte kadınların güvenliği ve eşitliğini merkeze alan her türlü çalışmanın, kaynakların, fırsatların, kısıtlamaların ve gücün eşitsiz dağılımına yol açan çok sayıda ve birbiriyle örtüşen eşitsizlik ve yapısal adaletsizlikleri hesaba katması gerektiğinin kabulüyle başlayan bir yaklaşım olan gazetecilerin güvenliğine toplumsal cinsiyet kesişimsel yaklaşımı ortaya sürdük ve benimsedik. Toplumsal cinsiyet kesişimsel yaklaşım, bu faktörlerin ayrı ayrı analiz edilmesinin önüne geçerek böyle bir analizde sömürgecilik gibi tarihsel unsurlar da dâhil olmak üzere farklı eşitsizlik, ayrımcılık ve baskı biçimlerinin kadınların haklarını kullanma becerilerini nasıl eşzamanlı olarak etkilediğinin dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Kesişimsel bir toplumsal cinsiyet yaklaşımı, gazetecilerin ve iletişimcilerin ırk, etnik köken, sınıf, cinsel yönelim, göçmen statüsü, yaş, engellilik ve diğer faktörler nedeniyle nasıl risk altında olduklarını görmemizi sağlar. Bu yaklaşım, kadın

gazetecilerin bireysel deneyimlerinin ötesine geçerek, gazetecilik faaliyetlerinde bulunurken onları savunmasız hale getiren sistemleri ortaya çıkarır ve cinsiyet ayrımcılığının diğer ayrımcılık biçimleriyle kesiştiği yerde kesişimsel eşitsizliklerin sistematik çerçevesi içinde farklılıkların ele alınmasını gerektirir⁷. Bu ise, kadın gazetecilere yönelik şiddet bağlamında, kadın gazetecilerin ifade özgürlüğü, eşitlik ve ayrımcılık yapılmaması haklarının, devletlerin tüm kadınların ifade özgürlüğü ve eşitlik haklarından tam olarak yararlanmasını sağlama yükümlülüğü ile bir bütün olarak ve birbirini pekiştiren haklar olarak görülmesi gerektiği anlamına gelir.

Kadın gazetecilerin adalet sistemine erişimde karşılaştıkları zorluklar ve engeller

Kadın gazetecilerin uğradığı teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin telafisi ve onarımı dâhil olmak üzere adalete erişim hakkının gerçek hayatta ne kadar karşılık bulduğu, yalnızca devletlerin suç sayılan davranışları soruşturma biçimine bağlı olarak değişkenlik göstermez. Genellikle, kadın gazetecilerin maruz kaldığı farklı türdeki istismarların soruşturulmasının başlatılabilmesi için dahi aşılması gereken yapısal engeller bulunmaktadır.

Devletler, farklı türdeki çevrimiçi taciz ve istismarların suç teşkil edip etmediği, bu suçların nasıl tanımlanacağı ve cezai sorumluluğun ne zaman doğacağı gibi konularda çok farklı tutumlar sergilemektedirler. Bu ise bazen kovuşturma için hiçbir yasal dayanak bulunmadığı anlamına gelebilir.⁸ ARTICLE 19'in kamuya açık ve özel görüşmelerinden ortaya çıkan bir sonuç, bu tür çevrimiçi zararların genellikle çevrimdışı saldırılardan ayrı veya daha az vahim olarak algılandığıdır.⁹ Çevrimiçi şiddetin çevrimdışı ortamda kendini göstermediği durumlarda, bazen bu şiddet, kovuşturma gerektirecek kadar ciddi bir suç olarak değerlendirilmemektedir.¹⁰ Bu durum, insan hakları kuruluşlarının, "kadına yönelik şiddetin, çevrimiçi ve çevrimdışı deneyimlerin bir devamı olarak yaşandığını"¹¹ ve bağlamın, gazeteci veya insan hakları savunucularının maruz kalabileceği ek ve özel tehditler de dâhil olmak üzere önemli olduğunu vurgulamalarına rağmen, çevrimdışı şiddet meydana gelmeden önce önleyici tedbirler alınmasını zorlaştırmaktadır.

Ayrıca, çevrimiçi taciz ve karalama kampanyaları genellikle kamuoyunda tanınmış kişiler tarafından yürütülmekte ve bu durum bu tarz saldırılara meşru bir görünüm vererek kolluk kuvvetlerinin bu saldırıları daha az ciddiye almasına neden olmakta ve koruma çabalarını sıklıkla zayıflatmaktadır.¹² Bu durum, gazeteci ve insan hakları savunucularının sıklıkla yüksek riskle karşı karşıya kaldıkları ve koruma önlemlerinin, işleriyle ilişkili risk düzeyini dikkate alarak bireyin özel ihtiyaçlarına göre uyarlanması gerektiği gerçeğiyle gelişmektedir.¹³

Raporlar, soruşturma başlatıldığında da sistemik sorunların kadın gazetecilere uluslararası insan hakları hukukunun gerektirdiği korumanın sağlanmasında genellikle başarısızlığa yol açtığını göstermektedir. Örneğin, bu durum, BM Genel Sekreteri'nin 2022 tarihli "Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırmak için çabaların yoğunlaştırılması" raporunda şu şekilde ifade edilmiştir:

Yasalar ile niyet edilen [...], yetersiz finansman ve kaynaklar, yasalar hakkında sınırlı farkındalık, zayıf uygulama ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin cezасız kalması nedeniyle sekteye uğratılabilir.¹⁴

Araştırmalar, çevrimiçi davranışların ceza hukuku uyarınca suç sayılması durumunda, soruşturmanın "çevrimdişı" suçların soruşturmalarına kıyasla daha karmaşık olduğunu ve çok daha fazla kaynak gerektirdiğini göstermektedir.¹⁵ Bunun sebebi ise suçun hangi yargı yetki alanında işlendiğinin tespit edilmesi gerekliliği, suçluların kimliklerinin tespit edilmesini önlemek için anonim kullanıcı adları veya VPN cihazları kullanması ve kolluk kuvvetleri arasındaki ve kolluk kuvvetleri ile diğer kurumlar arasındaki işbirliğinde yaşanan zorluklar gibi birçok faktördür.¹⁶

Soruşturmalar birden fazla devleti ilgilendirdiğinde delillere erişmek ve uluslararası işbirliği yoluyla failleri tespit etmek için, karşılıklı hukuki yardım anlaşmaları aracılığıyla kolluk kuvvetleri arasında uzun ve karmaşık uluslararası işbirliği gerekebilir.¹⁷

Kolluk güçleri bu tür vakaları etkili bir şekilde soruşturmak için genellikle gerekli kaynaklara ve donanımına sahip değildir.¹⁸ Diğer taraftan, çevrimiçi taciz ve istismar biçimleri, teknolojik imkânların gelişmesiyle birlikte sürekli olarak gelişip daha nitelikli hale gelmekte ve soruşturma görevini daha da karmaşık hale getirmektedir.¹⁹

Kolluk güçlerinin çevrimiçi taciz ve istismara karşı yetersiz tepkisi, yalnızca bu tür vakaların karmaşıklığı veya teknik uzmanlık eksikliğinden kaynaklanmamaktadır. Vakalar, teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal

cinsiyete dayalı şiddet örneklerini içerdiğinde veya bunlarla örtüştüğünde, yetersiz soruşturmalar genellikle kadınların adalete erişimindeki yapısal engellerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, çevrimiçi istismarın toplumsal cinsiyet boyutu konusunda genellikle sınırlı bir farkındalık ve anlayış vardır. Mağdurların yaşadıkları deneyimler, genellikle köklü kalıp düşünceler, eşitsizlik ve kadınlara karşı ayrımcılığın yol açtığı daha geniş davranış kalıplarının bir parçası olarak değil, münferit olaylar olarak ele alınmaktadır. Buna ek olarak, yetkililerin desteğine başvuran birçok kadın, mağduru suçlama ve cinsiyete dayalı tehdit ve olayları önemsememe gibi, kolluk görevlilerinin yaftalayıcı ve ayrımcı tutumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bunun sonucu olarak, kadınlar genellikle yargı sistemine güven duymamakta ve istismarı bildirmekte isteksiz davranmakta ya da kolluk güçleriyle ilk temastan sonra şikâyetlerini geri çekebilmektedir.

Bir diğer sorun ise, teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimlerini ele alabilecek ceza hukuku dışındaki yasal mekanizmaların yeterince kullanılmamasıdır. Örneğin, farklı türdeki çevrimiçi taciz ve özellikle teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele etmek için medeni hukuktan, ayrımcılıkla mücadele ve veri koruma hükümlerinden ve idari mekanizmalardan daha fazla yararlanılabilir.²⁰

Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismarın soruşturulmasına ilişkin uluslararası standartlar ve kılavuzların geliştirilmesine ihtiyaç vardır

Devletler, uluslararası insan hakları hukuku uyarınca kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismarı soruşturmakla yükümlüdür

Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismar, bir dizi insan hakkını ihlal edebilir.

İfade özgürlüğü hakkının yanı sıra (Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme –MSHUS- Madde 19), mahremiyet hakkı (MSHUS Madde 17) ile eşitlik hakkı ve ayrımcılık yasağı (MSHUS Madde 2(1) ve 26) kadın gazetecilerin çevrimiçi haklarını korumaktadır.²¹ MSHUS, devletlere bu hakları güvence altına alma, onları özel aktörlerin orantısız müdahalesinden koruma ve ihlalleri giderme konusunda pozitif yükümlülükler yüklemektedir.²² Bu, kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismar sorununu ele almak için önleme, izleme ve müdahale mekanizmalarının benimsenmesi ve uygulanmasını ve özellikle potansiyel suçların etkili bir şekilde soruşturulmasını da içermektedir.²³

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW),²⁴ devletlerin kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismarı önleme, soruşturma ve kovuşturma yükümlülüğüne ek bir yasal dayanak teşkil etmektedir.²⁵ Örneğin, Sözleşme'nin 2(e) maddesi, taraf devletlerin herhangi bir kişi, kuruluş veya işletme tarafından kadınlara yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak için her türlü uygun önlemi alması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin (CEDAW) 35 numaralı Genel Yorumu'na göre; "Sık sık gerekli özen yükümlülüğü olarak anılan bu yükümlülük, Sözleşme'nin bütününe temelini oluşturmaktadır ve bu nedenle, devletler, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddete yol açan devlet dışı aktörlerin eylemlerini veya ihmallerini önlemek, soruşturmak, kovuşturmak, cezalandırmak ve tazminat sağlamak için tüm uygun önlemleri almadıkları takdirde sorumlu tutulacaklardır."²⁶

Aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddete yönelik her türlü önlem, mutlak surette uluslararası insan hakları hukukuna uygun olmalıdır. İfade özgürlüğünü kısıtlayan herhangi bir önlem, MSHUS'un 19. maddesinin 3. fıkrası uyarınca kanunilik, meşruiyet, gereklilik ve orantılılık ilkelerine uymak zorundadır.

Kadın gazetecileri korumaya yönelik tedbirler, çevrimiçi taciz ve istismara yol açan yapısal ayrımcılığı ortadan kaldıracak elverişli bir ortam yaratmayı amaçlayan önleyici ve eğitici tedbirler ile ayrımcılık yasağını yeterince tanıyan ve koruyan yasal bir çerçeve benimsenmesine odaklanmalıdır. Çevrimiçi taciz ve istismar vakalarında, uygun hukuki çözümler medeni hukuk ve idare hukuku dâhil olmak üzere çeşitli hukuki çerçevelerde bulunabilir ve mutlaka ceza hukuku ile sınırlı olmak zorunda değildir.²⁷ Orantılılık ilkesi, cezai yaptırımların yalnızca istisnai durumlarda, yani çevrimiçi taciz ve istismarın ciddi zarar verme gibi belirli bir ciddiyete ulaştığı durumlarda uygulanmasını gerektirmektedir.²⁸

Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismara ilişkin etkili ve haklarla uyumlu soruşturmalara ilişkin BM standartları ve kılavuzları

Çevrimiçi taciz ve istismarın potansiyel olarak suç teşkil eden davranış eşiğine ulaştığı durumlarda, devletler soruşturma ve gerekli olduğunda kovuşturma başlatmak ve failleri cezalandırmakla yükümlüdür. Dahası, CEDAW uyarınca, devletler, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ele almak için tüm uygun önlemleri almakla yükümlüdürler. Bu yükümlülük, söz konusu istismarın ayrımcı temellerde gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesini de beraberinde getirmektedir.

Gazetecilere karşı işlenen suçların soruşturulması konusunda devletlerin yükümlülüklerini vurgulayan çok sayıda uluslararası karar ve belge ile gazetecilere karşı işlenen suçların özelliklerini dikkate alan etkili soruşturmaların yürütülmesine rehberlik eden belgeler bulunmaktadır.²⁹

Bu konuda en ayrıntılı öneriler, ifade özgürlüğüne ilişkin uluslararası insan hakları mekanizmalarının o dönemdeki temsilcileri tarafından yayımlanan 2012 tarihli **İfade Özgürlüğüne Karşı Suçlar Hakkında Ortak Deklarasyon**³⁰ ve **İnsan Hakları Konseyi'nin 33/2 sayılı Kararı**'nda bulunabilir.³¹ Bu öneriler,

uzmanlaşmış, uygun şekilde eğitilmiş ve kaynaklarla donatılmış soruşturma birimlerinin oluşturulmasının, özel soruşturma ve kovuşturma protokolleri ve yöntemlerinin geliştirilmesinin ve savcılar ile yargı mensuplarına gazetecilerin güvenliği konusunda özel eğitimler verilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

İnsan Hakları Konseyi, gazetecilerin güvenliği ile ilgili 2022 tarihli bir kararında, ilgili soruşturmalarda “şiddet, tehdit ve saldırıların mağdurların gazetecilik faaliyetlerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını belirleyen soruşturma süreçlerinin izlenmesi ve tüketilmesi” gerektiğini daha ayrıntılı olarak belirtmiştir.³²

UNESCO ve Uluslararası Savcılar Birliği, 2022 yılında **Gazetecilere Karşı İşlenen Suçlarda Savcılar İçin Rehber İlkeler** yayımlamış ve bu ilkelerde, savcılarının isnat edilen suç ile gazetecilik faaliyetleri arasındaki bağlantıyı bağlamsal olarak analiz etmeleri ve suçların, mağdurların gazetecilik faaliyetleri nedeniyle işlendiği durumlarda temel haklar üzerindeki etkisini dikkate almaları gerektiğini vurgulamıştır.³³

Bu standart ve kılavuzlar, kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi tacizi ele almak için önemli bir başlangıç noktası teşkil etmektedir; ancak, gazetecilere yönelik toplumsal cinsiyete dayalı suçların niteliklerine, çevrimiçi tacizin kendine özgü doğasına veya soruşturma makamları ve adli organların karşılaştığı özel zorluklara yeterince uyarlanmamışlardır.

Son yıllarda çevrimiçi taciz ve istismar dâhil olmak üzere kadın gazetecilerin karşılaştığı özel riskler ve toplumsal cinsiyete dayalı tehditlere özgü müdahalelerin gerekliliği konusunda farkındalık artmış ve bu konuya daha ayrıntılı bir ilgi gösterilmeye başlanmıştır.

2022 yılında İnsan Hakları Konseyi,

gazetecilerin güvenliğini ele alan önlemleri değerlendirirken, özellikle mahrem içeriklerle şantaj dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete dayalı taciz ve istismarla etkili bir şekilde mücadele etmek için, çevrimiçi ortam da dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimsemenin önemini

vurgulamış ve “kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi saldırıların, kadın gazetecilerin güvenliğine yönelik günümüzdeki en ciddi tehditlerden biri olduğunu” kabul etmiştir. Bununla birlikte, İnsan Hakları Konseyi, devletlere, “toplumsal cinsiyete duyarlı soruşturma usulleri temin ederek taciz veya şiddet vakalarının bildirilmesini teşvik etmeleri” çağrısında bulunmuştur.³⁴

2023 yılında, **BM Genel Kurulu Üçüncü Komitesi'nin 78/215 sayılı** kararı, devletlere, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdakileri hayata geçirme çağrısında bulunmuştur:

- Gazetecilere karşı işlenen suçları soruştururken toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimsenmeli, “kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi ve çevrimdışı cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve şiddetle mücadele ve kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi tehdit ve tacizin özelliklerine” özel önem verilerek yargı ve kolluk kuvvetlerine eğitim, kapasite geliştirme ve farkındalık artırma desteği sağlanmalı;
- Gazetecilere yönelik saldırı ve şiddette cezasızlıkla mücadele için toplumsal cinsiyete duyarlı stratejiler uygulanmalı;
- Gazetecilere yönelik çevrimiçi ve çevrimdışı saldırılar veya şiddet olaylarına ilişkin nicel ve nitel veriler, diğer faktörlerin yanı sıra cinsiyete göre ayrıştırılmış olarak toplanmalı ve analiz edilmeli;
- Başta kadın gazeteciler olmak üzere gazetecileri korumak için toplumsal cinsiyete duyarlı önleyici tedbirler ve soruşturma usulleri uygulamaya konulmalıdır.³⁵

Önsözünde belirtildiği gibi 78/215 sayılı kararın, yapay zekâ ile ortaya çıkan yeni tehditleri gazetecilerin güvenliği ile açıkça ilişkilendiren ilk karar olması da dikkat çekicidir. Kararda, yapay zekânın “çevrimiçi tehdit ve tacizleri mümkün kılarak gazeteci ve medya çalışanlarının güvenliğine yönelik riskler oluşturabileceği” endişesi dile getirilmiştir.³⁶

Özel Prosedürler de bu konuda tavsiyelerde bulunmuştur:

- BM Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü, 2020 tarihli Kadın Gazetecilere Yönelik Şiddetle Mücadele raporunda, doxxing'in hedefi olan kadın gazeteciler için özel bildirim mekanizmaları ve özel soruşturma birimleri veya bağımsız komisyonlar kurulmasını ve

***kadın gazeteciler ve diğer medya aktörlerinin ifade özgürlüğü ve insan haklarının korunmasına ilişkin devlet yükümlülüklerini yerine getirmekten sorumlu olan polis, savcı ve hakimler için protokoller ve eğitim programları geliştirilmesini tavsiye etmiştir.*³⁷**

- BM İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, dijital çağda medya özgürlüğünün ve gazetecilerin güvenliğinin güçlendirilmesine ilişkin 2021 tarihli raporunda ayrıca şu tavsiyede bulunmuştur:

***Devletler, kadınlara yönelik çevrimiçi şiddeti yasaklamak, soruşturmak ve kovuşturmak için özel yasalar çıkarmalı ve bu yasaların kolluk kuvvetleri, yargı ve sosyal medya platformları tarafından uygun şekilde uygulanmasını sağlamalıdır.*³⁸**

- BM Genel Sekreteri, 2022 yılında yayınladığı **Kadın ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırmak için çabaların yoğunlaştırılması** başlıklı raporunda, devletlere;

***“Kadın ve kız çocuklarına yönelik dijital ortamdaki şiddeti bir insan hakları ihlali ve kadın ve kız çocuklarına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimi olarak tanımaları ve mevcut uluslararası insan hakları belgeleriyle uyumlu, dijital ortamdaki her türlü şiddeti suç sayan ve yasaklayan etkili yasalar, politikalar ve düzenleyici çerçeveler getirerek kolluk kuvvetlerinin bu suçları etkili bir şekilde soruşturma ve kovuşturma kapasitelerini güçlendirmeleri” çağrısında bulunmuştur.*³⁹**

Bölgesel mahkemelerin teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin yakın tarihli içtihatları öğretici niteliktedir

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM veya Mahkeme) *M.Ş.D. v. Romanya*⁴⁰ ve *Volodina v. Rusya (No. 2)*⁴¹ başvurularında verdiği son kararlar, bölgesel düzeyde öğretici niteliktedir. Her ne kadar bu kararlarda gazetecilere yönelik teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet özel olarak ele alınmasa da, Mahkeme'nin aile içi şiddetle ilgili bulguları, bu tür şiddetin suç teşkil ettiği durumlarda nasıl soruşturma yürütülmesi gerektiği konusunda yararlı bir kılavuz niteliğindedir.

Mahkeme, *M.Ş.D. v. Romanya* başvurusunda, çevrimiçi taciz eylemlerine

(mahrem fotoğrafların rıza dışı kamuya yayılması da dâhil olmak üzere) ilişkin hızlı ve kapsamlı bir ceza soruşturması yürütülmemesinin, özel hayatın gizliliği hakkını koruyan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 8. maddesinin ihlali anlamına geldiğine karar vermiştir.

Mahkeme, söz konusu makamların davranışlarının “başvuranın davasında hızlı ve kapsamlı bir soruşturma yürütme yetenekleri ve isteklilikleri konusunda şüpheler doğurduğu” değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴² Mahkeme özellikle soruşturmanın aşırı uzun sürmesi, savcılığın tarafsızlık konusundaki eksikliği ve mağdurlara karşı küçümseyici, yeniden mağduriyet yaratan tutumu ile toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarını ele alan personel için mağdur odaklı eğitimlerin bulunmaması (veya kalitesizliği) üzerinde durmuştur.⁴³

Mahkeme, *Volodina v. Rusya (No. 2)* başvurusunda, yetkililerin, sahte profiller oluşturarak, mahrem fotoğraflarını paylaşarak, onu takip ederek ve ölüm tehditleri göndererek çevrimiçi tacizde bulunan eşinden başvuruycuyu korumamış olmaları nedeniyle başvuruğunun özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, yetkililerin ceza davası açma konusundaki isteksizliğine (dava, başvuruğunun şikâyetinden iki yıl sonra açılmıştır) ve soruşturmanın yavaş ilerlemesine dikkat çekerek bu durumun, davanın zamanaşımına uğraması nedeniyle failin cezasız kalmasına yol açtığını belirtmiştir. Mahkeme ayrıca, dijital delillerin derhal güvence altına alınmaması nedeniyle soruşturmanın zaafa uğratılmasını eleştirmiş, sahte hesapların sahibinin kimliğinin tespit edilmesi için Instagram'a herhangi bir talepte bulunulmadığını kaydederek, davanın aile içi şiddet davalarının gerektirdiği özel titizlikle ele alınmadığını tespit etmiştir.⁴⁴

Bir başka ilgili karar ise *Ilareva ve diğerleri v. Bulgaristan* (Üçüncü Bölüm Kararı) başvurusunda verilmiştir.⁴⁵ AİHM, kolluk güçlerinin üç insan hakları savunucusuna yönelik çevrimiçi ölüm tehditleri, işkence ve dayak tehditleri ile küfürlü hakaretleri soruşturmakta başarısız olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme, bu eksikliğin özel hayata saygı hakkı ve ayrımcılığa maruz kalmama hakkının ihlali anlamına geldiğine hükmetmiştir. Mahkeme, soruşturmanın makul olmayan bir şekilde dar kapsamlı olduğunu ve başvuranların, mültecileri ve göçmenleri koruma çalışmalarıyla bağlantılı tehditlerin altında yatan önyargı ile çevrimiçi taciz arasındaki somut bağlantıyı incelemekte başarısız olduğunu kaydetmiştir.⁴⁶ Mahkeme ayrıca, yetkililerin, “Facebook'tan, söz konusu hesapların oluşturulduğu sırada hesap sahipleri tarafından sağlanan bilgileri (isimler, adresler, mesleki bilgiler gibi kişisel veriler), e-posta adresleri ve/veya telefon numaralarını talep etme ve bu tür ipuçlarını takip etme imkânlarının bulunduğunu” belirterek eleştiride bulunmuştur.⁴⁷

Özetlemek gerekirse, gazetecilere karşı işlenen suçların ve teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin soruşturulması konusunda uluslararası kılavuzlar bulunmaktadır. Kadın gazetecilerin sürekli değişen dijital ortamda maruz kaldıkları çevrimiçi taciz ve istismarın oluşturduğu tehditler konusunda da farkındalık artmaktadır. Son dönemdeki AİHM içtihatları, insan hakları savunucularının çalışmalarıyla bağlantılı diğer önyargı biçimleriyle ilişkili toplumsal cinsiyet temelli çevrimiçi taciz ve istismar veya çevrimiçi istismar soruşturmalarının etkili sayılması için gerekli şartları ortaya koymaktadır. Her ne kadar bu gibi standartlar ve içtihat hukuku yararlı bir başlangıç noktası teşkil etse de, kadın gazetecilere yönelik teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti soruştururken gerekli özenin ne olması ve bu tehditlerin özel niteliğinin nasıl dikkate alınıp bağlam içine yerleştirilmesi gerektiği konusunda daha ayrıntılı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Çevrimiçi taciz ve istismara karşı mücadelede insan hakları sorunları

Devletlerin, uluslararası insan hakları hukuku kapsamında, kadınlara yönelik teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti etkili bir şekilde soruşturma yükümlülüğü olduğu bir önceki bölümde ortaya konulmuştur. Devletler ayrıca gazetecilerin çevrimiçi taciz ve istismara maruz kaldığı durumlarda da soruşturma yürütmekle yükümlüdür. Devletler çevrimiçi taciz ve istismarı ele alan yasal veya diğer her türlü önlemin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olmasını da güvence altına almalıdır. İfade özgürlüğünü kısıtlayan bu tür önlemler, kanunilik, meşruiyet, gereklilik ve orantılılık ilkelerine (üç aşamalı test) uymak zorundadır.⁴⁸

Örneğin, her ne kadar devletler çevrimiçi taciz ve istismarın belirli bir ciddiyet düzeyine ulaştığı istisnai durumlarda cezayı gerektirecek suçlar ihdas etmeliyse de, ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte suçların ihdas edilmesi ifade özgürlüğü için riskler taşımaktadır. Siber suçlarla ilgili yasaların artması bu endişeyi yansıtmaktadır. Bazı devletler, siber suçlarla ilgili yasalarında belirli türdeki çevrimiçi istismarları suç olarak tanımlamıştır.⁴⁹ Bu yasaların bazıları teorik olarak kadın gazetecilere yasal koruma sağlayabilecek olsa da, bu yasalar genellikle üç aşamalı testi karşılamamakta ve hatta bazen eleştirel sesleri doğrudan hedef almak için kullanılmaktadır.⁵⁰

Yakın zamanda müzakere edilerek kabul edilen BM Siber Suçlar Sözleşmesi, “siber bağımlı”⁵¹ değil, “siber destekli” faaliyetleri kapsamına alarak, genellikle belirsiz bir şekilde tanımlanmış çevrimiçi içerik ve faaliyetleri suç saydığı için insan hakları örgütleri tarafından şiddetle eleştirilmiştir.⁵² Sözleşme, mahrem görüntülerin kişinin rızası olmadan yayılmasının suç sayılması gibi ulusal düzeyde uygulanması halinde kadın gazeteciler tarafından başvurulabilecek hükümler içermektedir. Ne var ki, Sözleşme’de cinsel faaliyet tanımlanmamış ve böylece toplumsal cinsiyete dayalı çevrimiçi şiddete maruz kalanların haklarının ihlal edilmesi riski doğmuştur.⁵³

Çevrimiçi taciz ve istismara yönelik karşılıkların yol açtığı ifade özgürlüğü endişeleri, suç tanımlarından kaynaklanan endişelerin ötesine geçmektedir. Örneğin, BM Siber Suçlar Sözleşmesi’ni eleştirenler, yeterli güvenceler olmaksızın bu suçlara yönelik polis yetkilerinin ve işbirliğinin orantısız bir şekilde artırılmasına izin veren hükümlere dikkat çekmişlerdir.⁵⁴ İletişimin dinlenmesi veya veri saklama gereklilikleri gibi geniş soruşturma yetkileri, birçok siber suç mevzuatının tipik bir özelliğidir ve gazetecilik çalışmalarını önemli ölçüde olumsuz etkileyebilir.⁵⁵ Kolluk güçlerinin gizliliği ihlal eden yetkileri ve uygulamaları, suç duyurusunda bulunan kadınlar için daha da farklı ve belirgin riskler oluşturabilir. Örneğin, ARTICLE 19, teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarından, bilgilerinin yanlış kullanıldığı ve kolluk güçleri arasında paylaşılarak şikâyetlerinin alay konusu yapıldığı veya önemsizleştirildiği ya da kadınların kişisel bilgilerine erişildiği yönünde defalarca ihbar almıştır.

Diğer zorlu konular arasında, çevrimiçi anonimliğin giderek daha fazla tehdit altında olması ve bazı kesimlerin, suçluları daha kolay tespit etmek için sosyal medyada “gerçek isim” zorunluluğu getirilmesini talep etmesi yer almaktadır. Her ne kadar anonimlik çevrimiçi istismar soruşturmalarını zorlaştırabilse de, ifade özgürlüğü ve mahremiyet için hayati bir koruma teşkil etmektedir. Anonimliği zayıflatmak, orantısız gözetlemeyi mümkün kılma ve gazetecilik kaynaklarının korunmasını zayıflatma riskini beraberinde getirmektedir.⁵⁶

Çevrimiçi platformların rolü ve hükümetlerin soruşturmalara yardımcı olmaları için çevrimiçi platformlara yönelik talepleri karmaşık sorunları da beraberinde getirmektedir. Kolluk güçleri, yürüttükleri soruşturmalar için genellikle internet araçlarından bilgi talep etmek zorunda kalmaktadır. 2020 yılında, BM Kadınlara Yönelik Şiddet Özel Raportörü, “kadın gazetecilere yönelik toplumsal cinsiyete dayalı çevrimiçi şiddete etkili bir yanıt verilmesi ve bu konuda internet araçları ile verimli bir işbirliği kurulması” önerisinde bulunmuştur.⁵⁷

Diğer taraftan, hükümetlerin kullanıcı verilerine erişim talepleri bazen gizlilik ve ifade özgürlüğü standartlarını ihlal edebilir.⁵⁸ Öyle ki, bu gibi talepler siber suçlar,

“dezenformasyon” veya uluslararası ifade özgürlüğü standartlarına uymayan diğer yasalara dayandırılabilir. Eski BM İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, şirketlerin ifade özgürlüğüne saygı gösterme sorumluluğunun, en azından, “çelişkili yerel yasa gereklilikleriyle karşı karşıya kaldıklarında, uluslararası alanda tanınan insan hakları ilkelerine mümkün olduğunca saygı gösteren önleme ve hafifletme stratejileri uygulamak” görevini içermesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁹

Bunlar, çevrimiçi taciz ve istismara verilecek yanıtlarda ortaya çıkabilecek karmaşıklıkların ve ifade özgürlüğü risklerinin sadece birkaç örneğidir. Ancak, devletlerin vereceği yanıtlar, etkilenen kişilerin bakış açılarını da dikkate alarak uyarlanmalı ve gazetecilerin çalışmalarını sekteye uğratmamak ve ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik haklarını korumak için insan hakları üzerindeki etkileri açısından titizlikle incelenmelidir. BM İfade Özgürlüğü Özel Raportörü'nün uyardığı gibi, “kadın gazetecilerin güvenliği ile mesleklerinin temelini oluşturan ifade özgürlüğü hakkı arasında herhangi bir takas olmamalıdır.”⁶⁰

Tavsiyeler

Kadın gazetecilere yönelik teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ciddi ve karmaşık bir sorundur. Bu sorunun ele alınması, belirli davranışların suç sayılması gibi kısıtlayıcı önlemler üzerine odaklanmayan bütüncül bir strateji gerektirmektedir. Böyle bir strateji, toplumdaki zararlı kalıp yargılara karşı çıkacak, sistematik ayrımcılığı ele alacak ve kadın gazetecilerin çevrimiçi ve çevrimdışı ortamlarda ayrımcılığa maruz kalmadan çalışabilecekleri ve kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam yaratacak düzenleyici ve düzenleyici olmayan önlemleri içermelidir.

Aşağıdaki tavsiyeler, gerekli olan tüm önlemleri kapsamamaktadır. Tavsiyeler, bu özetin odağı doğrultusunda, kolluk güçlerinin ifade özgürlüğüne saygı gösterirken kadın gazetecilere yönelik saldırılara etkili bir şekilde yanıt verilebilmesini sağlamak için devletin rolüne odaklanmaktadır.

Devletler, asgari olarak aşağıdaki önlemleri almalıdır:

- Çevrimiçi taciz ve istismarın ciddi zarar verdiği durumlarda, başta kadın hakları, ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü grupları olmak üzere sivil toplum kuruluşlarıyla yakın istişarelerde bulunarak, bu tür davranışları engelleyecek yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bu tür düzenlemeler, MSHUS'un 19(3) maddesinde belirtilen kanunilik,

meşruiyet, gereklilik ve orantılılık ilkelerine tam olarak uymalıdır. Ceza hukukunun kullanımına, istismarın ciddiyetinin bu tür bir müdahaleyi haklı kıldığı istisnai durumlar dışında başvurulmamalıdır.

- Kadınlara yönelik çevrimiçi taciz ve istismarın ceza hukuku uyarınca yasaklanan ciddiyet düzeyine ulaştığı durumlarda, yeterli kamusal denetimi güvence altına alacak şekilde zamanında, hızlı, titiz, derinlemesine ve kapsamlı bir soruşturma yürütülmeli ve gerektiğinde failler yargılanmalıdır. Yetkililer, bu tür soruşturmalarda toplumsal cinsiyet kesişimsel bir yaklaşım benimsemeli ve kadınların adalete erişiminde karşılaştıkları yapısal engelleri ve ayrımcılığı dikkate almalıdır.
- Adalet sisteminin gazetecilere yönelik toplumsal cinsiyete dayalı çevrimiçi taciz ve istismarla etkili bir şekilde mücadele edebilmesi için tahsis edilmiş kurumsal kaynaklar, kapasite ve eğitim gibi önlemler alınmalıdır. Özellikle:
 - Teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle etkili bir şekilde mücadele etmek için kolluk kuvvetleri, yargı ve siber birimlere yönelik kapsamlı eğitimlere yatırım yapılmalıdır. Bu eğitimler, toplumsal cinsiyet, kesişimsellik ve ayrımcılık yapmama konularının yanı sıra dijital becerilerin geliştirilmesini de içermelidir. Devletler, bu tür vakaları etkili bir şekilde soruşturmak için dijital adli tıp kapasitesini geliştirmeye ve altyapıyı iyileştirmeye yönelik özel kaynaklar ayırmalıdır.
 - Çevrimiçi istismarın kadınlar üzerindeki orantısız etkisi ve diğer haklar üzerinde yarattığı caydırıcı etki ilgi personele anlatılarak, mağdurların yaşadıklarının münferit olaylar olarak değerlendirilmemesi sağlanmalıdır.
 - Çevrimiçi tacizin genellikle çevrimdışı şiddete dönüştüğünü kavrayabilmeleri ve tehditler ile koruyucu önlemleri değerlendirirken çevrimiçi ve çevrimdışı istismarın sürekliliğini dikkate alabilmeleri için ilgili personelin eğitilmeleri sağlanmalıdır.
 - Kolluk ve yargı süreçlerinde mağdurları suçlama, küçümseyici

tutumlar ve diğer ayrımcılık biçimlerini önlemek için protokoller hayata geçirilmelidir.

- Kolluk güçleri ve yargı organlarına, gazetecilerin güvenliği konusunda devletlerin uluslararası yasal yükümlülükleri ve taahhütleri konusunda eğitim verilmeli ve kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi tacizlerin ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü sorunu olarak anlaşılması sağlanmalıdır. Bu eğitimlerde, kadın gazetecilere yönelik toplumsal cinsiyete özgü tehditler ve bu tehditlerin ciddiye alınarak iddia edilen suç ile gazetecinin faaliyetleri arasındaki bağlantıların soruşturmalar sırasında uygun şekilde hesaba katılması gerekliliği açıkça vurgulanmalıdır.
- Kadın gazetecilerin çevrimiçi taciz ve istismarı bildirebilmeleri için ilgili mekanizmalara erişim iyileştirilmelidir. Ceza kovuşturmasının yeterli olmadığı veya yetersiz kaldığı durumlarda, teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti ele almak için medeni hukuk ile ayrımcılıkla mücadele, veri koruma hükümlerinin ve idari mekanizmaların kullanılması teşvik edilmelidir.
- Veri saklama zorunlulukları, çevrimiçi platformlara veri erişim talepleri veya dinleme gibi soruşturmalarda yardımcı olmak amacıyla öngörülen tüm tedbirlerin, kanunilik ilkesine uygun olması, yargı denetimine tabi olması, ifade özgürlüğü standartlarına saygı göstermesi ve gazetecilik faaliyetlerini kısıtlamaması sağlanmalıdır.
- Gazetecilere yönelik teknoloji tarafından kolaylaştırılan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarında dijital delilleri derhal güvence altına almak için sosyal medya platformlarıyla daha etkili işbirliği yapılmasına olanak tanıyan açık yasal çerçeveler ve protokoller oluşturulmalıdır. Bu tür çerçeve ve talepler, kanunilik, meşruiyet, gereklilik ve orantılılık ilkelerine mutlak surette riayet etmelidir.
- Gazetecileri hedef alan kampanyaların ve koordineli tacizlerin izlenmesi dâhil olmak üzere, çevrimdışı zarara dönüşebilecek çevrimiçi istismara karşı önleyici tedbirlerin alınmasına olanak tanınmalıdır.

Notlar

¹ ARTICLE 19, [Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismarın soruşturulması](#), 2020

² Bu tehditler ve zorluklarla ilgili çeşitli raporlar için bkz. UNESCO, [Safety of Women Journalists | UNESCO](#); veya International Center for Journalists (ICFJ), [The Chilling: A global study of online violence against women journalists](#), 2022.

³ Örneğin bkz. ARTICLE 19, [Investigating online harassment against women journalists in Spain](#), 2022, s. 4.

⁴ Bkz. UN Women ve WHO, [Technology-facilitated Violence against Women: Towards a common definition - Report of the meeting of the Expert Group 15-16 November 2022, New York, USA](#), 2023.

⁵ INDEX on Censorship, [The journalists being threatened with artificial intelligence](#), 14 Mart 2024.

⁶ Bkz. ARTICLE 19 2020 briefi, s. 9-10.

⁷ ARTICLE 19, Equally Safe: Towards a feminist approach to the safety of journalists, FEMSOJ 1 ve FEMSOJ 2 projelerinin araştırma ve savunuculuk bulgularına <https://www.article19.org/equally-safe/> adresinden erişilebilir. Bkz Equally Safe, The Safety of Women Journalists genel araştırması savunuculuk broşürü ve kadın gazetecilerin korunmasına yönelik Rehber 1,2 ve 3.

⁸ Örneğin, bkz. Avrupa Konseyi, Özellikle kadınlara ve çocuklara yönelik siber zorbalık ve diğer çevrimiçi şiddet biçimleri Çalışma Grubu, [Mapping study on cyberviolence with recommendations adopted by the T-CY on 9 July 2018](#), 9 Temmuz 2018, s. 19.

⁹ Örneğin, ARTICLE 19 tarafından düzenlenen yan etkinlik raporuna bakınız. "Equally Safe – Mainstreaming an Intersectional Gender Approach into the Safety of Journalists," 18 Haziran 2025, BM İnsan Hakları Konseyi 59. Oturumu (rapor yayına hazırlanıyor).

¹⁰ ICFJ, a.g.e., s.18-19.

¹¹ Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, 44/2023 sayılı Karar, 99-23 numaralı Önleyici Tedbirler, A.A.Q.O. ve aile üyeleri ile ilgili Meksika, 12 Ağustos 2023, paragraf 46 (Kararın orijinali İspanyolcadır).

¹² Örneğin, ARTICLE 19 tarafından düzenlenen yan etkinliğin raporuna bakınız. "Equally Safe", a.g.e. (rapor yayına hazırlanıyor).

¹³ Amerikalılararası İnsan Hakları Komisyonu, 42/2023 sayılı Karar, 341-23 numaralı Önleyici Tedbirler, Gustavo Andrés Gorriti Ellenbogen ile ilgili Peru, 24 Temmuz 2023, paragraf 51.

¹⁴ BM Genel Sekreteri'nin raporu, [Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women and girls - Report of the Secretary-General, A/77/302](#), 18 Ağustos 2022, paragraf 64.

¹⁵ Siber zorbalık Çalışma Grubu, a.g.e.; UNESCO, [Legal and normative frameworks for combatting online violence against women journalists](#), 2022, s. 14.

¹⁶ ARTICLE 19 2020 briefi, s. 18.

¹⁷ Örneğin bkz. ARTICLE 19 2020 briefi; UNESCO 2022 çalışması, a.g.e., s. 15.

¹⁸ ARTICLE 19, [Investigating online harassment against women journalists in Spain](#), 2022, s. 3-4.

¹⁹ UNESCO 2022 çalışması, a.g.e.

²⁰ ARTICLE 19, [Investigating online harassment against women journalists in Spain](#), 2022, s. 3.

²¹ Örneğin bkz. ARTICLE 19, [Freedom of expression and women's equality: Ensuring comprehensive rights protection, 2020](#), s. 6-12. İfade özgürlüğü, bölgesel düzeyde, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'nın 2. ve 19. maddeleri, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1(1) ve 24. maddeleri, AİHS'nin 14. maddesi ve AİHS'nin 12. Protokolü ile korunmaktadır.

²² Örneğin bkz. 34 numaralı Genel Yorum ("Taraf devletler, ifade özgürlüğü hakkını kullananları susturmaya yönelik saldırılara karşı etkili koruma tedbirleri almalıdır."); Ayrıca bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Avrupa Mahkemesi), Dink v. Türkiye, Başvuru no. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09, ve 7124/09), 14 Eylül 2010, 106 ve 137. Paragraflar.

²³ Bkz. ARTICLE 19 2020 briefi, s. 20.

²⁴ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), 18 Aralık 1979, UN Treaty Series, cilt no. 1249, s. 13.

²⁵ Ayrıca bkz. CEDAW Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddete İlişkin 35 numaralı Genel Yorum, 14 ve 21. Paragraflar.

²⁶ Bkz. CEDAW Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddete İlişkin 35 numaralı Genel Yorum, 24. paragraf.

²⁷ Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), [A #SOFJO Resource Guide](#), s. 82.

²⁸ Bkz. Article 19, [Kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz ve istismarın soruşturulması](#), 2020, s.20; Ayrıca bkz. ARTICLE 19, Prohibiting incitement to discrimination, hostility or violence.

²⁹ Bunlar arasında BM İnsan Hakları Konseyi, BM Genel Kurulu (BMGK), BM Güvenlik Konseyi ve UNESCO Genel Konferansı'nın kararları yer almaktadır.

³⁰ [İfade özgürlüğüne karşı suçlar hakkında ortak bildiri](#), Birleşmiş Milletler (BM) Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü, AGİT Medya Özgürlüğü Temsilcisi, Amerikan Devletleri Örgütü İfade Özgürlüğü Özel Raportörü ve Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu İfade Özgürlüğü ve Bilgiye Erişim Özel Raportörü, 25 Haziran 2012, Bölüm 4.

³¹ [Resolution 33/2, The safety of journalists](#), A/ HRC/RES/33/2, 6 Ekim 2016, paragraf 6. Sonraki İnsan Hakları Konseyi kararlarında da benzer tavsiyeler kabul edilmiştir. Bkz. A/ HRC/45/L.42/Rev.1, 1 Ekim 2020, paragraf 10 (c), (d).

³² Bkz. [İnsan Hakları Konseyi Kararı, 30 Eylül 2022](#), A/HRC/51/L.14, paragraf 11(c). Ayrıca bkz. ARTICLE 19, UN: New strong resolution on the safety of journalists, 10 Ekim 2022.

³³ UNESCO, [Guidelines for prosecutors on cases of crimes against journalists](#), 2 Aralık 2023.

³⁴ İnsan Hakları Konseyi, [Resolution 51/9 of 6 October 2022 on the safety of journalists](#), önsöz ve 11(f). paragraf.

³⁵ BMGK, [Resolution 78/215, 22 December](#) 2023, A/RES/78/215, 5, 11 ve 13. paragraflar. Ayrıca bkz. ARTICLE 19, [UN: UN: Free expression at the 78th General Assembly Third Committee](#), 24 Kasım 2023.

³⁶ A.g.e., Önsöz.

³⁷ [Combating violence against women journalists, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences](#), A/HRC/44/52, 6 Mayıs 2020, 93. paragraf.

³⁸ [Reinforcing media freedom and the safety of journalists in the digital age – Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression](#), A/HRC/50/29, 20 Nisan 2022, 119. paragraf.

³⁹ The Report of the UN Secretary General, 2022, a.g.e, 64. paragraf.

⁴⁰ AİHM, M.Ş.D. v. Romanya, Başvuru no. [28935/21](#), 3 Aralık 2024.

⁴¹ AİHM, Volodina v. Rusya (No. 2), Başvuru no. [40419/19](#), 14 Aralık 2021.

⁴² M.Ş.D. v. Romanya, a.g.m., 154. paragraf.

⁴³ A.g.m., 145-147. Paragraflar; Yetkililerin uygun bir soruşturma yürütmemelerinin de ayrımcı olup olmadığı konusunu tartışmayı reddeden AİHM'nin eleştirisi için bkz. Margarita S. Ilieva, [Decentering Survivors as Dominus Litis in European Court of Human Rights Law, Blog of the European Journal of International Law](#), 20 Aralık 2024.

⁴⁴ Volodina v. Rusya (No. 2), a.g.m., 62-69. paragraflar.

⁴⁵ AİHM, Ilareva ve diğerleri v. Bulgaristan, Başvuru. no. [24729/17](#), 9 Eylül 2025. Raporun yazıldığı tarih itibarıyla karar henüz kesinleşmemiştir.

⁴⁶ A.g.m., 137 – 141. paragraflar.

⁴⁷ A.g.m., 143. paragraf.

⁴⁸ Bkz. [Joint Press Release by the UN Special Rapporteurs on Freedom of Expression \(David Kaye\) and Violence Against Women \(Dubravka Šimonović\)](#), 8 Mart 2017.

⁴⁹ Örnekler arasında, siber tacizi (Bölüm 27) ve kimlik hırsızlığı ile kimlik sahtekarlığını suç sayan Kenya Bilgisayar Kötüye Kullanımı ve Siber Suçlar Yasası (2018) (Bölüm 29) veya "siber taciz"i veya "başkasına rahatsızlık, sıkıntı, tehlike, engel, hakaret, yaralanma, suç tehdidi, düşmanlık, nefret, kötü niyet veya gereksiz endişe yaratmak amacıyla" gönderilen "sahte" mesajları suç sayan Nijerya Siber Suçlar Kanunu 2015 (Bölüm 24) sayılabilir.

⁵⁰ [ICFJ's the Chilling Report](#) adlı çalışmada, 219 (Kenya ve Nijerya) ve 295 (Filipinler) numaralı sayfalarda belirtilen somut örneklere bakınız.

⁵¹ Siber destekli suçlar, bilgi ve iletişim teknolojisi olmadan da işlenebilen, ancak bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanımıyla mümkün hale gelen suçlardır. Siber bağımlı suçlar ise,

bilgisayar sistemine yasadışı erişim veya yasadışı dinleme gibi, bilgi ve iletişim teknolojisi sistemlerinin kullanımı olmadan işlenemeyen suçlardır.

⁵² Bkz. ARTICLE 19 ve İnsan Hakları İzleme Örgütü, [Comments on the Draft Text of the UN Cybercrime Convention](#), Ağustos 2023.

⁵³ Ag.e., s. 12-13.

⁵⁴ Örneğin bkz. ARTICLE 19, [UN: The Draft Cybercrime Convention remains deeply flawed after seven negotiating sessions](#); veya İnsan Hakları İzleme Örgütü, [Comments on the Updated Draft Text of the UN Cybercrime Convention \(Rev 3\)](#), Temmuz 2024

⁵⁵ Access Now, [When “cybercrime” laws infringe human rights: lessons from the Arab region](#), 27 Kasım 2024.

⁵⁶ UNESCO 2022 çalışması, a.g.e., s. 14-15.

⁵⁷ Örneğin bkz. [Visit to Ecuador - Report of the Special Rapporteur on violence against women its causes and consequences](#), A/HRC/44/52, 6 Mayıs 2020, 93. paragraf; veya BM Genel Sekreteri'nin 2021 tarihli kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet raporunda, devletlere “dijital ortamlarda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önlemek ve buna müdahale etmek için teknoloji sektörüyle işbirliğini artırma” çağrısında bulunulmuştur., a.g.e.

⁵⁸ Open Global Rights, [The corporations’ dilemma: navigating government access to information](#), 16 Ağustos 2018.

⁵⁹ BM İnsan Hakları Konseyi, [Report of the Special Rapporteur on Freedom of Expression](#), 6 Nisan 2018, A/HRC/38/35, 45–46. paragraflar.

⁶⁰ Reinforcing media freedom and the safety of journalists in the digital age, a.g.e., 118. paragraf.

ARTICLE19